Oulu-lehti16.4.1974

Panu

Gråste-Pappa eli "Rooste-Pappa"

Kirjoitin talvella parikin kertaa maailmallakin kuuluisuutta saavuttaneesta Saki Hevonpäästä ja jouduin siinä yhteydessä mainitsemaan hänen isänsä Juho Gråstenin. Tästä Gråstenista, Gråste-Papasta, on sen jälkeen ollut puhetta monta kertaa, niin että halusin ehdottomasti lisätietoja, minäkin. Pappa kuoli 1909, niin että kun en silloin ollut edes pikkuinen vielä, niin ... Luulin jo löytäneeni, kun sain Erkki Tuomikoskelta lainaan Matti Voutilan, toisen (vai sanonko: kolmannen) kuuluisan opettajan omatekoisen runovihon, jossa kerrotaan kymmenistä enemmän tai vähemmän kuuluista opettajapersoonista, ja hyvin kerrotaankin, voi veljet, kuinka sattuvasti monestakin. Mutta eipä puhutakaan tästä papasta.

Vihdoin muistin Oulun kansakoulun muistojulkaisut. 50-vuotisjulkaisusta löysin papan henkilötiedot, mutta kun halusin lisää, otin esille myös 75-vuotismuistojulkaisun eli Aakkosista alettiin, ja sieltähän jo pikasilmäyksellä löytyi ainakin kolme muistokirjoitusta, joissa kerrotaan Gråstenista. Kirjoittajat ovat Aapo Similä, Arvi Turkka ja Martti Putaala, kaikki vanhoja hyviä ystäviä, kaksi viimeksimainittua vielä ammattitovereita. Kaikkien kolmen tekijämiehen kirjoituksissa on sama perussävel: pappa Gråsten on ollut loistomies, harvinainen yksilö yleensäkin ja — jos niin uskaltaa sanoa — opettajana erikoisesti. Jo 101 vuotta sitten Jyväskylästä opettajaksi valmistunut Gråsten, alkuperäiseltä ammatiltaan räätäli, tuli Oulujoen Konttisen koulusta Oulun Kajaanintulli eli "Vattihuusin" koulun opettajaksi 1887. Simi-Aapo muistaa opettajansa, josta pojat puhuivat "Rooste-Pappana", varreltaan kookkaana, vaalea pukinparta ja viikset kuin Kustaa II Aadolfin päälliköillä. Minusta hän valokuvassa on aivan itsensä Kustaa-kuninkaan näköinen. Ihmeellinen mies, sanoo Aapo: "Hänen hyväntahtoisuutensa, huumorintajunsa oli ehtymätön. Hän oli opettaja, jota koko koulu rakasti." Kakaravaaralla oli kuitenkin myös pahankurisia kakaroita, jotka yrittivät — mehän tiedämme. Pappa piti kilteistä, ahkerista pikkupojista, mutta moneen kertaan alaluokille jääneet volokit olivat hänelle kauhistus. Näitä hän ei vapaaehtoisesti ottanut luokalleen, vaan palautti "Teenpäkin" luokalle kuranssattaviksi. "Teenpäkki" eli Kivekkään opettaja tiedettiin hyväksi kurinpitäjäksi. Rajansa kaikella, niin että kun sitten joskus "Rooste-Pappakaan" ei enää kestänyt, pani hän arestia valvomaan jättiläiskokoiset poikansa, kerrankin Sulo Gråstenin, joka ei sitten ollut ollenkaan "Sulo", vaan sotilaallisen tiukka diktaattori. Tämä Sulo oli juuri Saki Hevonpää, sittemmin ammattipainija. Kun Stillin Väinö kuitenkaan ei meinannut uskoa, järähti Saki: "Vieläkö sinä Tilli juntturoit?" Ja hän lennätti pulpettiinsa takertuneen pojan ulos kevyesti kuin kinttaan. Niin istuttiin "käjet ristisä, suu kiinni ja katanto etteenpäin" — koko tunti. Näin Aapo.

Turkan Arvi muistelee Gråstenia taitavana opettajana, joka osasi käsitellä poikavillejä siten, että he pitivät opettajaansa kuin isänään. Hänen muistinsa mukaan luokassa vallitsi täysi hiljaisuus, ja opetus oli niin tehokasta, että heikompilahjaisetkin pysyivät mukana. Hän muistaa kiitollisuudella myös sen, että Gråste-Pappa opetusaiheensa ohella painoi heidän mieliinsä lähtemättömästi kotiseututuntemusta ja -rakkautta ja opetti, että heikompiosaisia oli joka vaiheessa puollettava. Jokainen meistä, joka tunsi Turkan Arvin, tietää, että siinä miehessä tämä opetus ei totisesti ollut mennyt hukkaan.

Putaalan Martti, Eskon puumerkki ja Martinus, muistelee pappaa lähinnä joulupukkimaisena satuolentona, kilttinä setänä, joka joskus saattoi tulla leikkimään pukkupoikien kanssa piilosillaoloa. Hän siteeraa pakinassaan entistä oululaista, taidemaalari Jussi Jylänkiä, joka oli kertonut, että hän joskus ajatteli, että Gråstenin pappa oli ollut kansakoululleen samaa kuin Mauno Rosendal omalle koululleen...

Pappa Gråsten ja poikansa Saki Hevonpää samoin kuin sivupersoonaksi jäänyt veljensä tuntuvat kaikki olleen isoja raavaita miehiä, mutta hyväluontoisia, hienoja ihmisiä. Ensimmäisessä Hevonpää-pakinassani oli myös ryhmävalokuva, jossa yhtenä Saki Hevonpää, yhtenä emeritus-professori Jaakko Keränen, jolla lähetin jutun leikkeen. Sain Sää-Keräseltä kauniin kiitoskortin, jossa kuva Sodankylän Tähtelästä, observatoriosta, jonka professori muistaa aloittaneen 1. 1. 1914! Oulu-lehdessä julkaistusta kuvasta hän kirjoittaa, siinä kuvatuista, joka on jäljellä: "Toiset henkilöt ovat poissa. Saki Hevonpään tapasin New Yorkissa syyskuussa 1939."